

BOERENKRIJG!

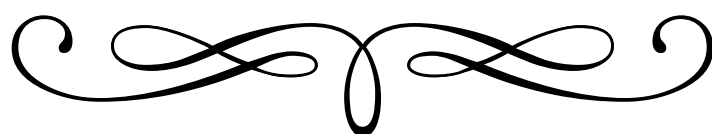
OPSTAND. MYTHE. HERDENKING.

Vlag Boerenkrijgruiters Overmere, vermoedelijk 1898
(Collectie Heemkundige Kring Overmere)

BOERENKRIJG!

OPSTAND. MYTHE. HERDENKING.

Samengesteld door
HARRY DE PAEPE

‘In de maand oktober 1798 de requisitie van de Jonkheid gepubliceerd zijnde,
is het geheel land opgestaan en in roeren geraakt.’

E.H. Pieter Sneyers, rector

Zichem 1798

‘Deze opstand ziet er zeer ernstig uit; de militaire conscriptie blijkt er maar het voorwendsel toe geweest te zijn. Hij is het gevolg van de ingevingen van Engeland en van het fanatisme. De raddraaiers van de opstand zijn mannen die voorheen gehecht waren aan het bestuur van het voormalig België, of aan de partij van de Stadhouder; de opstandelingen zijn priesters, kloosterlingen, vagebonden en vreemdelingen. Vrijheidsbomen werden vervangen door kruisen; een zeker aantal muiters droegen de kokarde der Orangisten, anderen op hun vlag de keizerlijke arend...’

Frans rapport,

29-30 oktober 1798

INLEIDING 7

door Harry De Paepe

HOOFDSTUK EEN

DE VOEDINGSBODEM VOOR DE OPSTAND 11

Inleiding door Harry De Paepe

1. 'De revolutionaire en contrarevolutionaire beweging in de Zuidelijke Nederlanden (1780 – 1798)'
door Luc Dhondt
2. 'Voor de Fransen kwamen' door Marijke Mortier
3. 'De Zuidelijke Nederlanden 1795 – 1799' door Luc François
4. 'Overmere als voorbeeld van de economische en sociale situatie tijdens de Franse periode' door Marijke Mortier

HOOFDSTUK TWEE

'HIER BEGON DE BOERENKRIJG' 39

Inleiding door Harry De Paepe

5. 'De Boerenkrijg breekt uit in Overmere' door Marijke Mortier
6. 'Rebelles d' Overmeere, d' Uytbergen et Beerleere. De betekenis van het oproer in Overmere' door Marijke Mortier

HOOFDSTUK DRIE

EEN BREDERE KIJK OP DE BOERENKRIJG 83

Inleiding door Harry De Paepe

7. 'Van dag tot dag: de gebeurtenissen van 1798' door Marleen Volkaerts, Jordi Bruggeman, Natasja Reyns, Annelies Coenen, Willem Hantson, Aude Goovaerts
8. 'De Boerenkrijg in een internationaal perspectief. Een verkenning van collectieve actie op het platteland in de Franse tijd' door Gita Deneckere

HOOFDSTUK VIER

MYTHE EN HERDENKING 119

Inleiding door Harry De Paepe

9. 'De geboorte van een mythe.' gebaseerd op de tekst 'Boerenkrijg: twee eeuwen fictie' van Beatrijs Baelde, Maarten Bresseleers, Sofie Descamps, Sofie Geschier, Thijs Lambrecht, Christophe Verbruggen
10. 'De herdenking van 1898 en 1948 in Overmere' door Marijke Mortier

TOT SLOT

door Harry De Paepe

DANKWOORD

Ernest Claes

Het
Kerkboekske
van
Dictusome

Ernest Claesgenootschap vzw

(Collectie Harry De Paepe)

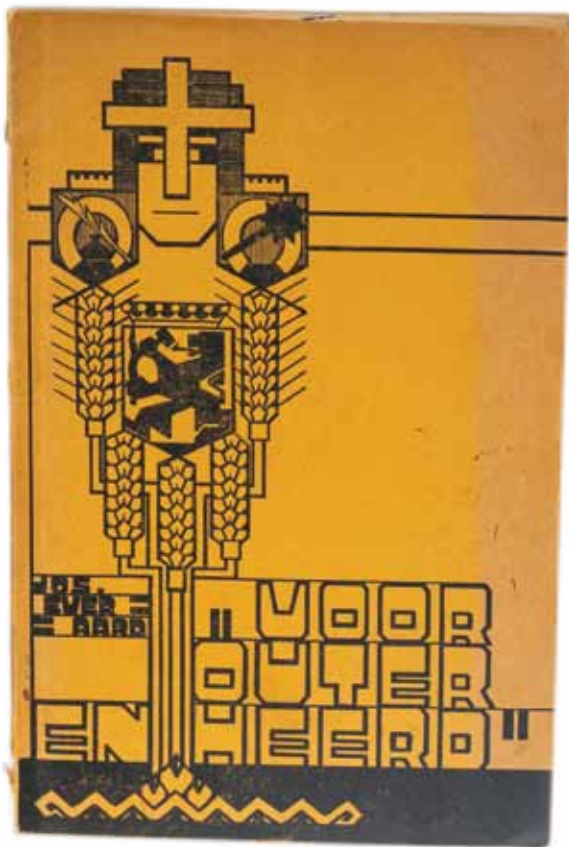
INLEIDING

In 1936 verscheen de Boerenkrijgnovelle ‘*Het Kerkboekskje van Dictusome*’ van de populaire auteur Ernest Claes. De schrijver vertelt over een voorvader, Dictusome, die sneuvelde in de buurt van Herentals in 1798. Claes omschrijft de inval van de Fransen als een baldadige periode waarbij de sansculotten de mensen mishandelden en hun huizen plunderden. De zich verzettende boeren zijn dan weer moedig en oprecht. De verteller bezit het kerkboek van zijn voorvader en het bijzondere aan het kerkboekje is het ontbreken van de bladzijden 133 tot 144. Dictusome kwam in een gevecht tijdens de Boerenkrijg zonder papier te zitten, zo verhaalt Claes. Dat had hij nodig om een prop te maken en zijn buskruit aan te stampen in zijn geweer. Daarom scheurde Dictusome enkele bladen uit zijn kerkboek, die hij immer op zak had, en maakte er propjes van. Twee sansculotten kwamen uit een bos geslopen. Dictusome schoot en legde een van de Fransen neer, daarop rende hij naar de andere om ‘hem de kop in te slaan’ met zijn schietwapen, maar de Fransman was hem te snel af en knalde de rebel omver. Wannes, de zoon van de onfortuinlijke Dictusome, kwam te laat om zijn vader te redden, maar hij trof hem nog levend aan: ‘Toen Wannes naast hem neerknielde deed hij zijn ogen open, stak zijn hand onder zijn kiel, en haalde zijn kerkboek voor de dag. “Dat is voor u, jong”, zei hij, “ik heb er blaaiakens moeten uitscheuren voor mijn leste kogel.” Toen was hij dood.’ Zoon Wannes zelf overleefde de slag bij Herentals. Hij is volgens de schrijver stokoud geworden: ‘Van zijn vader had hij niets anders geërfd dan zijn ge-

weer uit de Boerenkrijg en zijn kerkboek. Dat geweer hebben ze thuis, toen ik kind was, verkocht voor twee frank aan een antikeir van Antwerpen. Het kerkboek heb ik. Het ligt hier vóór me, met de bladzijden 133 tot 144 er uitgescheurd.’ De novelle van Claes is een buitenbeentje in zijn rijke oeuvre en het verscheen in de verzamelbundel ‘Van den Os en den Ezel’. De novelle kan symbool staan voor de Boerenkrijg zelf. Net als het boekje was de opstand van 1798 kort en weet men vandaag niet zo goed wat ermee aan te vangen. Bovendien is ‘de Boerenkrijg’ voor mensen uit de eenentwintigste eeuw minstens even vreemdend als de geesteswereld die in de novelle van Ernest Claes tot leven wordt gewekt.

De opstand van 1798 roept vandaag heel wat vragen op. Waarom noemt men het de ‘Boerenkrijg’? Kwamen echt alleen boeren in opstand tegen de Fransen? Was de opstand een uitloper van de Brabantse Omwenteling van 1789? Wat is in hemelsnaam ‘de Brabantse Omwenteling’? Werd de Boerenkrijg ingegeven door conservatieve sympathieën van de plattelandsbevolking? Reageerden de opstandelingen vooral tegen de conscriptie of ging het toch vooral om een godsdienstkwestie?

Gewapend met deze vragen besliste ik in het najaar van 2021 om wat onderzoek te doen naar de Boerenkrijg. Het finale opzet was om een podcastaflevering in elkaar te boksen. Ik bezocht het archief van de Heemkundige Kring van Overmere. Dit dorp in Oost-Vlaanderen klopt zichzelf op de borst dat het de ‘wieg van de Boerenkrijg’ is. Op het pleintje voor de kerk staat er een knap

(Collectie Heemkundige Kring Overmere)

standbeeld op met een sokkel waarop in grote letters staat geschreven: 'Hier begon de Boerenkrijg.' Het lokale archief, gehuisvest in het voormalige gemeentehuis, leerde me dat er een boekenkast vol met publicaties bestaat rond het onderwerp. Daarnaast bezit de Heemkundige Kring pakken met wetenschappelijke bijdrages voor studiedagen die men in het verleden hield in de gemeente. En dan zijn er nog de restanten van de collectie artefacten van het inmiddels ter ziele gegane Boerenkrijgmuseum waar Overmere ooit de trotse eigenaar van was. Dat bleek een verwezenlijking van wijlen pastoor Frans Penne die in 1978 overleed. Sinds 1960 zette die gees-

telijke zich actief in om over de Boerenkrijg een heus museum uit te bouwen. 'Mik niet te laag, maar hoog genoeg', was zijn motto. Talloze brieven in het archief getuigen van de inzet van de man om fondsen te werven, historici te bewegen tot inhoudelijke ondersteuning en antiekhandelaars om gerelateerde voorwerpen aan het museum te verkopen. Op een gegeven ogenblik bezat de collectie zeker 762 voorwerpen (waaronder naar verluidt de sabel van opstandelingenleider Emmanuel Van Gansen) en een gespecialiseerde handbibliotheek van 1539 boeken, brochures, pamfletten, etc. Vandaag rest er slechts nog een schim van deze collectie en het is onduidelijk waar het merendeel van de voorwerpen is beland.

Geconfronteerd met wat er wel nog restte in het archief stelde ik al snel vast dat bijvoorbeeld een nieuw boek schrijven over het onderwerp hetzelfde zou betekenen als het warm water uitvinden. Ik legde aan de Heemkundige Kring een idee voor: waarom niet ter gelegenheid van 225 jaar Boerenkrijg een boek publiceren op basis van het materiaal dat in het archief voorhanden is? Een hele groep mensen heeft door de jaren heen onderzoek verricht naar de opstand en het zou passend zijn om die onderzoeken uit de stoffige archiefdozen te halen en opnieuw in het daglicht te brengen. De belangrijkste inhoud van dit boek verscheen dus ooit al in een of andere vorm. In samenwerking met de heemkundigen ging ik aan de slag op de archiefzolder. Uiteindelijk maakte ik volgende selectie: een niet uitgegeven lezing van de reeds overleden historicus dr. Luc Dhondt (gegeven tijdens een studiedag in 1985 over de Boerenkrijg in Overmere), het onderzoek van historica Marijke Mortier over de Boerenkrijg in Overmere (dat als een brochure verscheen in 1988), een tekst van dezelfde his-

torica over de boerenkrijgherdenkingen (dat in het heemkundige tijdschrift verscheen in 1985), artikels uit het succesvolle boek 'De Boerenkrijg. Twee eeuwen feiten en fictie' onder leiding van prof. dr. Luc François (uitgegeven door het Davidsfonds in 1998) en ten slotte artikels uit de brochure 'De Boerenkrijg. Een archeologische kijk op de periode rond 1798' uitgegeven door Peeters in 2007 (dat diende als inhoudelijke catalogus bij de tentoonstelling over de Boerenkrijg in de Centrale Bibliotheek van de K.U. Leuven). De verschillende teksten creëren samen voor de lezer een bevattelijk beeld van wat de Boerenkrijg was, wat het betekende en hoe er een hele herdenkingscultuur rond ontstond. Ik wens meteen de auteurs en hun uitgevers uitdrukkelijk te bedanken voor hun vriendelijke toestemming om de artikels opnieuw te publiceren. Ik ben ervan overtuigd dat ik over alle nodige toestemmingen beschik en ik heb mijn uiterste best gedaan om de auteursrechten van alle werken die ik wilde gebruiken te achterhalen. Als er toch nog werken zijn waarvan de rechthebbenden onbekend zijn, dan is dat niet met opzet gebeurd.

Daarnaast namen we ook een fotograaf onder de arm om de verstopte collectie artefacten in beeld te brengen en via dit boek een bredere bekendheid te geven. De Heemkundige Kring bezit een brede verzameling van oude foto's, affiches en voorwerpen die betrekking hebben op de herdenkingen van de Boerenkrijg en de periode uit de late achttiende eeuw zelf. Toen ik menige donderdagavond en zaterdagvoormiddag in de kamers van het vroegere gemeentehuis van Overmere zat te snuisteren, herkende ik de openingswoorden van het boekje van Ernest Claes: *'Hier ligt het vóór me. Het zit in een leren band. Dat leer is van ouderdom en door het veel gebruik aan de hoeken en op de rug erg afgesleten, maar toch zit het er nog stevig om, en het kan nog wel een mensengeslacht of twee meedoen.'*

Dat is meteen het uiteindelijke doel van dit boek: een vergeten - en vaak fout begrepen - stuk geschiedenis toelichten in de hoop dat het mensen aanzet om bij te leren over en op zoek te gaan naar dat bestofte verleden. In de hoop dat, door het stof van die kennis af te blazen, het verleden zeker nog een mensengeslacht of twee meekan.

(Collectie Heemkundige Kring Overmere)

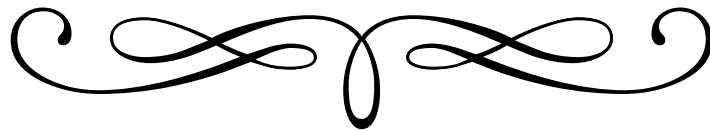

VOOR OUTER EN HEERD

Ons oude, heilige kerken roken,
Ze hebben ze als stro in brand gestoken !

Dr. J. Grietens.

DE VOEDINGSBODEM VOOR DE OPSTAND

‘Omtrent dien tijd werd op den Franschen bodem een onweder voorbereid, dat gansch Europa tot in het diepste zijner ingewanden moest schokken.’

Uit: ‘De Boerenkrijg’, Hendrik Conscience, 1853.

De late achttiende eeuw is een periode van omwenteling. De sociale, culturele, economische en politieke structuren van West-Europa staan onder enorme druk. In het kort: verandering is op til. Onze gewesten behoren op dat ogenblik tot de Oostenrijkse Nederlanden en de Habsburgse vorsten worden gezien als de natuurlijke heersers van onze contreien. Het is een hardnekkige misvatting dat de Nederlanden eeuwenlange bezetting kende. De tijd van de bezetting moet zich nog aandienen met de komst van de Franse revolutionaire legers. Wanneer keizer Jozef II de Habsburgse troon erft in 1780 wil hij de verandering vóór zijn. Meer nog, de vorst wil zélf de verandering belichamen. Hij is ervan over-

tuigd dat hij garant moet staan voor het welzijn van zijn volk. De ingrepen van de keizer vallen in onze streken in slechte aarde en hij botst op reactie. In de tekst van dr. Luc Dhondt wordt de rol van Jozef II en de Brabantse Omwenteling als reactie op het keizerlijke beleid toegelicht. Ook de tekst van historica Marijke Mortier gaat dieper in op de korte bestaansperiode van de Verenigde Nederlandse Staten. Samen met de tekst van prof. dr. Luc François wordt de impact van de korte Oostenrijkse restauratie en de daaropvolgende Franse annexatie van de Zuidelijke Nederlanden toegelicht. De drie artikels schep- pen daarmee een helder beeld van de context waarin de zogenoemde Boerenkrijg uitbrak. De lezer leert begrijpen hoe het beleid van Jozef II,

de Brabantse Omwenteling en de Franse inname de vruchtbare zaden en bodem vormden voor de revolte die op het einde van 1798 in Overmere uitbrak. Daarnaast mogen we de sociaaleconomische veranderingen die plaatsgrepen in deze periode niet uit het oog verliezen. De dagelijkse levensomstandigheden van de bewoners van onze streken ondergingen ook ingrijpende veranderingen. De drie auteurs wijzen ons hier uitvoerig op. In een tekst van Marijke Mortier

wordt Overmere als casus gebruikt om de levenswijze in deze periode te schetsen. We worden er zo aan herinnerd dat het verleden meer is dan de grote begrippen zoals 'Jozef II' of 'de Slag bij Fleurus'. De 'groten van de geschiedenis' kunnen alleen maar functioneren, omdat de 'kleinen' hen dragen. Het is wanneer deze 'kleinen' zich bedreigd voelen in hun gewone bestaan dat er vuur aan de lont wordt gestoken. Omwenteling vindt plaats, omdat er diepe onrust heerst in het dagelijkse bestaan.

1. De revolutionaire en contrarevolutionaire beweging in de Zuidelijke Nederlanden (1780 – 1798)

Lezing uitgesproken in Overmere door dr. Luc Dhondt, 12 oktober 1985

De historicus kan als wetenschapper in hogere mate in vrijheid zijn onderzoeksonderwerp bepalen, maar in de keuze van dit onderwerp is hij dat veel minder. Zo zien we de herdenking van de Franse Revolutie gedomineerd door haar tegengestelde: de weerstand of datgene wat in het jargon van enkele jaren terug minder zedig als 'contrarevolutie' werd aangeduid. In de recente historiografie is het volk niet revolutionair meer, communiceert het niet meer met een intellectuele elite die de wereld ontdekt en de maatschappij herdenkt in die wetenschap. Toch is 'le bon ton du peuple' gebleven: het volk zag zich een volkscultuur toebedeeld, de misdadi-

ger verheven tot werelddhervormer, de politieke denker tot een wreed dorpstiran, ideologieën tot ideeën van de vijand of tot boerenbedrog. Op de geschiedschrijving van de beweging is die van het moment gevolgd. De hernieuwde belangstelling voor de weerstand tegen politieke revoluties kadert in de momentbelangstelling in die aandacht voor de maatschappij in rust. Die rust en dat moment hebben evenwel slechts bestaan in de wetenschappelijke benadering, de analyse. Een analyse die te vaak voorbijgaat aan het feit dat het moment niet zelfstandig staat maar een punt is op de snijlijn van zoveel andere lijnen en dat een maatschappij, noch het denken van een

individu nooit in een rusttoestand kunnen zijn. Vandaar dat ik uw aandacht wil vragen voor zowel het moment als de beweging waarin de 'Boerenkrijg' kadert. Die term 'moment' gebruik ik hierbij in al zijn dubbelzinnigheid van ogenblik en kracht van een beweging. Het moment dat is de Boerenkrijg, de beweging is het proces van de revolutie en contrarevolutie.

HET OUDE BESTUUR

Iedere maatschappij kent haar machtigen en machtelozen, ook die wereld van voor de Franse Revolutie, de maatschappijvorm die we Ancien Régime noemen. Zoals meestal weerspiegelden haar instellingen vroegere machtsverhoudingen en ambities. Het Vlaanderen van toen werd gedomineerd door de eens zo machtige steden, in Brabant zelfs door de ambachten, de grondadel en de grote kerkelijke instellingen, in zonderheid de abdijen, met andere woorden door hen die sterk genoeg waren om onze vorst en de regering van het land te betwisten. Jozef II zou dat onderwinden, net als de Franse Republiek. Tot aan de grote hervormingen van Jozef II hielden vorst en notabelen vast aan hetgeen we het 'Theresiaans Compromis' noemen. Theresiaans verwijst naar keizerin Maria Theresia, de moeder van Jozef II. In het compromis regeerden de grote notabelen het land, spraken ze recht, verdeelden de belastingen en dat in ruil voor belangrijke subsidies aan de vorst. Dat bleef ook zo toen de wereld daaronder, die van de machtelozen, belangrijke veranderingen onderging.

De belangrijkste exportindustrieën waren toen niet zoals nu in de steden gevestigd, maar op het platteland. Door de ambachtelijke reglementeringen was de handel en productie duur,

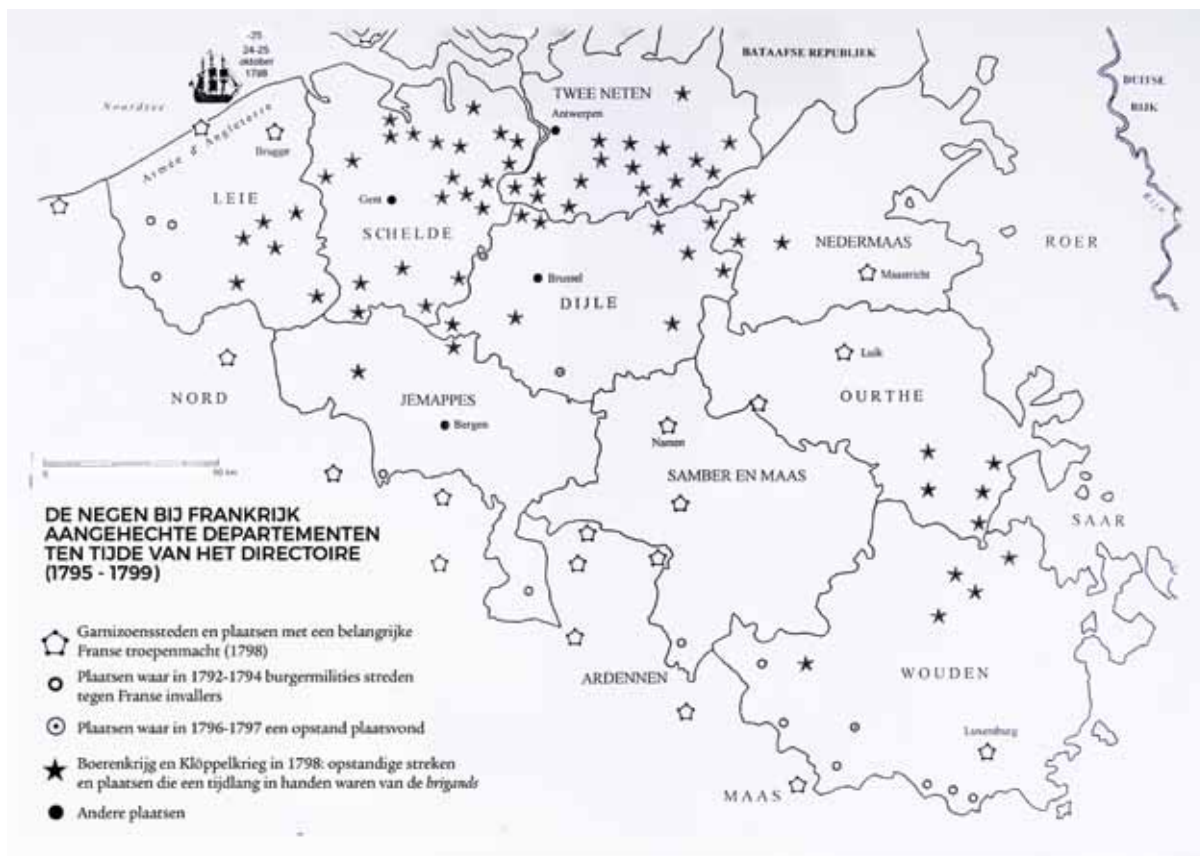
te duur in vergelijking met de dorpen waar die niet bestonden. Het lijnwaad waarmee de halve Spaanse wereld zich kleepte, in sliep of zich de mond mee afveegde, werd voortgebracht in het hart van Vlaanderen tussen Roeselare, Gent, Aalst en de taalgrens. Tegen 1780 werkten er niet zelden 3/4 van de bewoners achter spinnewiel en weefgetouw. Terwijl de steden hun bevolking zagen stagneren, verdubbelden de dorpen niet zelden hun inwoneraantal tot het drievoudige. Hele families zwoegden er onder het licht van de vetlamp. Velen waren eigenaar van de grond die zij als keuterboer bewerkten, een grond die door erfenis verbrokkelde, maar waarop men toch kon bestaan dankzij de textielinkomsten. Deze lieden werden tegelijk onafhankelijker en enige tijd welvarender. Toch bleven ze geregeerd door hun baronnen en hun baljuws en griffiers.

Men twist sinds enkele jaren over de welvaarts-marge van deze huisarbeiders in de textiel. Vast staat evenwel dat hun winstmarge afgeroomd werd door de stijging van de pachtprizen, en dat door de simpele wet van vraag en aanbod. Meer mensen vroegen immers naar dat stukje grond dat hun gezin kon voeden. En zo zag men de pachtprizen vervijfvoudigen in een eeuw tijd. De prachtige herenhuisen in de Vlaamse steden, de kastelen van Zuid-Vlaanderen en de resten van rijke abdijgebouwen getuigen ook vandaag nog van die afroming. Die afroming kon uiteraard niet eindeloos doorgaan, gezien ook de afzet van lijnwaad een grens had. En zo zag men bij handelsstrubbelingen armoede om zich heen grijpen. Weldra bleken zonder technische innovaties de mogelijkheden uitgeput van deze industrie van de armoede. Een van de grootste drama's van onze geschiedenis was er het gevolg van: het arme Vlaanderen van de negentiende eeuw.

Overmere lag buiten dit gebied, en dat is niet zonder belang. Met het Waasland vormde dat van Dendermonde evenals Brabant, een perifeer gebied, perifeer ook door hun productie. Men verbouwde er de grondstof, vlas, en bracht half-afgewerkte producten zoals garen voort. De bevolkingsgroei lag veel lager met haar 50% op een eeuw tijd. De expansie van de 18e eeuw was er hoofdzakelijk agrarisch: die van de valse landbouwomwenteling, die de ploeg door de spade verving en lage arbeidsrendementen door meer werk op nauwelijks leefbare dwergbedrijven. De Kempen, die andere bakermat van de Boerenkrijg, waren nog meer perifeer. Het wegnnet en echte steden waren er op Turnhout

na onbestaande. Eigenlijk was het nog altijd een ontginningsgebied gebleven zonder volwassen burgerlijke structuren, zoals in een deel van het Waasland. Zoals Midden-Brabant het land van de grondadel was, waren de Kempen en het Hageland dat van de abdijen. Het ancien régime dat door de privatisering van de rechten, gerecht en bestuur alles had om een verdrukkingssysteem te zijn, toonde er zich van zijn sterkste paternalistische kant. Abdijen waren er de overheid. Zij stelden vaak besturen aan, verzorgden er de armenzorg, verpachtten hun land aan relatief lage prijzen, gaven onderwijs en verzorgden de parochiedienst. De abdijen verdedigden dit perifere gebied tegen de Brabantse steden zoals

bijvoorbeeld het hoofdcollege van het Waasland dat deed tegen de lijnwaadkasselrijen van Gent, Oudenaarde, Aalst en Kortrijk, die - anders dan zij - gebaat waren bij lage grondstofprijzen. Het feodale systeem was er veel zwakker en is dat altijd geweest. De gemeenschappen waren er minder geïndividualiseerd, de maatschappelijke structuren niet vertrokken door een overweldigende expansie zoals in Zuid-Vlaanderen, waar de dorpen welhaast kleine steden werden met winkels, ambachtlieden en handelaars, maar onderworpen bleven aan hun heren en diens bedienden binnen de heerlijkheden, de kasselrij districten en de Statenvergadering, de voorloper van het Parlement.

DE BRABANTSE OMWENTELING

Deze regionale verschillen in structuur en ontwikkeling vormen een eerste basiskenmerk. Een tweede zijn de hervormingen van Jozef II. Hij staat bekend als de 'Keizer-Koster', maar dat is een karikaturaal beeld dat hem veel ondiens bewijst. De keizer reorganiseerde de Kerk van een kerk van kloosters en apologetiek in een parochiale volkskerk. Zolang hij de beschouwende kloosters afschafte, was er van een sterk protest geen sprake. Dat veranderde echter in 1787 toen hij de lokale machtigen of notabelen de rechtspraak afnam om ze in handen te geven van de goedkopere staatsrechtbanken en anderzijds de lokale besturen onder controle stelde van commissarissen-ombudsmannen. Het gevolg was een nagenoeg vergeten revolutie, die van 1787 waarbij de lokale machtigen de vorst ertoe dwongen zijn hervormingen in te trekken. Toch was die vergeten beweging belangrijk voor de toekomst. Het compromis waarvan hoger sprake was, kwam ten einde. De lokale macht-

hebbers wapenden zich letterlijk tegen een oprukkende Staatmacht van de vorst. Ze richtten milities op, de zogeheten Patriotten, drukten kunstmatig de voedselprijzen om het stadsproletariaat aan zich te lijmen en predikten in één adem de verdediging van het Vaderland, de eigendom, de oude grondwetten en de religie. Ook dreigden ze de vorst af met zijn vijanden. Een strategie ontvouwde zich in een tot aan 1830 favoriet patroon: constitutionalistisch, klerikaal, gewelddadig, paternalistisch en internationaal.

Niet iedereen was het ermee eens. In 1788 brak er in de omgeving van Oudenaarde een oproer uit tegen de Staten-Generaal en de heren en voor de hervormingen van Jozef II. Een vijfduizend mensen waren erbij betrokken. Toen Jozef II zijn besturen zuiverde van tegenstanders, beten de lokale machthebbers van zich af en eisten de volledige terugkeer van het 'Theresiaans Compromis'. De Staten van Henegouwen en Brabant weigerden zelfs de vorst nog van belastingen te voorzien, waarop Jozef II hun grondwetten introk en de Staten tijdelijk afschafte. Niet minder belangrijk voor het verloop van de gebeurtenissen was evenwel dat de keizer enkele grote abdijen afschafte of onder voogdij plaatste. De Brabantse Omwenteling was een rechtstreeks reactie hierop. In het milieu van die abdijen, hun advocaten, uitgerangeerde lokale machtigen en bijna afgeschafte ambachten werden een binnenlandse opstand en een inval met buitenlandse steun gepland. Het geheim genootschap dat dit voorbereidde, droeg de naam die de symbolische leuze werd van de Boerenkrijg: 'Voor Outer en Heerd'. Lokale comités bereidden een opstand voor die er bijna nergens kwam, maar wel overal terreur zaaide. De keizerlijke troepen werden uiteindelijk door die Patriotten verjaagd. Het volstaat hier om te note-

ren dat overwinnende lokale machtigen zichzelf tot soeverein uitriepen van de nieuwe Belgische Republiek van de Verenigde Nederlandse Staten. Eén episode mag ik u hier evenwel niet onthouden. De Boerenkrijg van 1798 kende een repetitie in 1789, toen eind oktober onder leiding van de gebroeders Cammaert, zaakvoerders van de bisschop van Antwerpen, enkele honderden oproerlingen zich in Bornem verzamelden onder witte vlaggen met rode kruisen. Het bericht dat een detachement keizerlijke troepen uit Dendermonde tegen hen oprukte, volstond evenwel om hen uiteen te jagen. Zeven maanden later brak een eerste en tot voor kort ongekende Boerenkrijg uit, hoewel die naam niet zo best gekozen is. Eind mei kwamen zo'n tienduizend plattelanders tussen Oudenaarde en Aalst in opstand tegen de Patriotten. Ze wilden een eind maken aan het bewind der groten, de kerkelijke tienden en heerlijke rechten. Dankzij de lokale Patriottische milities en hun geregeld leger, werd die later vergeten opstand door een snel ingrijpen onderdrukt. Toch ging de Belgische Republiek zes maanden later ten onder. Zijn verhoopte bondgenoten Engeland, Pruisen en Holland gooiden het op een akkoord met de nieuwe Oostenrijkse keizer Leopold II. Die beloofde de oude grondwetten te herstellen en mocht het land heroveren. De lokale machtigen schreven nog een mobilisatiebevel uit. Zo'n 10.000 mannen, voornamelijk uit de Kempen, trokken op alsof het om een ware kruistocht ging.

DE KOMST VAN DE FRANSEN

Ondertussen was de Franse Revolutie uitgebroken en hoewel die nog maar pas op gang kwam en Lodewijk XVI nog altijd koning van Frankrijk was, vreesden Engeland, Pruisen en Holland de

revolutie niet minder dan dat ze de machtsontwikkeling van Jozef II hadden gevreesd. Leopold heroverde de Zuidelijke Nederlanden. Hij kon er zich evenwel niet van weerhouden de patriotten uit de magistratuur te bannen. Wanneer de Franse revolutionairen in 1792 ons land innamen en over zichzelf lieten beschikken, werden ze op het gejuich van de conservatieven onthaald. Door de instandhouding van het ancien régime en de verstandhouding met enige Franse generaals kwamen de meesters van 1789 opnieuw aan de macht. De Fransgezinde hervormers, de Jakobijnen, werden slechts gered door het decreet van 15 december 1792 dat de oude voorrechten en vrijheden afschafte en het land onder Frans protectoraat stelde. Maar dat slechts voor enkele maanden, want na zijn overwinning te Neerwinden keerde het keizerlijke leger terug. De keizer en de oude lokale machtigen verbonden zich nu tegen de Franse Revolutie. Veel resultaat had het niet behalve dan dat men zowat overal geweren uitdeelde, alleen al in Oudenaarde 100.000 stuks. Een nieuwe veldslag, die van Fleurus in 1794, verjoeg definitief het Oostenrijkse bewind.

Een heel onverkwikkelijke geschiedenis begon. De Franse revolutionairen namen de draad van 1793 immers niet opnieuw op. De uitgeputte Republiek zag zich verplicht het veroverd vijandig gebied te exploiteren. Daartoe behield het zelfs geruime tijd de machtsstructuren van het ancien régime. Vlaamse dorpen eisten zelfs de afschaffing van de tienden eisen en kregen als enige antwoord een detachement Franse soldaten. Het land kreeg een militair bestuur dat de belastingen verdubbelde en alle oorlogsnuttige producten in beslag nam. In weerwil van talloze faillissementen, gijzelingen en openbare verkopen, rijfde de Republiek er nauwelijks 1/3 van